

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 15 februari 1917 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om antagande av en lag angående vård och tillsyn av ännu kvarvarande milstolpar m. m.

Närvarande: herrar Petersson i Lidingö villastad, Gezelius*, Stärner, Alexanderson, greve Spens, Petré, Dahl, Tisell*, Permansson*, Schotte*, Lindqvist i Stockholm*, Petersson i Bjälbo, Persson i Norrköping, Gustafsson i Örebro, Karlsson i Fjäl och Borg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 174, har herr Molin i Dombäcksmark anfört följande:

Motionen.

»Vid 1915 och 1916 års riksdagar hemställde undertecknad, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, vilka åtgärder, som kunde anses erforderliga för beredande av vård och tillsyn åt de i byggningabalken 25 kap. 3 § omförmälda, ännu kvarvarande milstolpar, ävensom, därest så befunnes nödigt, förelägga riksdagen det förslag, till vilket ett sådant övervägande kunde giva anledning.

Vid bägge riksdagarna blevo mina motioner i ämnet avslagna.

Då trots tillstyrkande utlåtanden från riksantikvarien och styrelsen för svenska naturskyddsföreningen vederbörande tillfälliga utskott ej velat ägna denna fråga den uppmärksamhet, den otvivelaktigt förtjänar, och då, med vad tiden går, de milstolpar, som ännu finnas kvar, äro utsatta för vandalism och förfall, ser jag mig nödsakad att ännu en gång framföra frågan, i hopp om att något nu äntligen måtte göras för milstolparnas behållande.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 9 saml. 4 häft. (Nr 4.)

varande. Därest frågan skall bliva föremål för en långvarig utredning, är fara å färde, att inga milstolpar finnas kvar, då utredningsresultatet föreligger.

I anledning härav yrkas, att riksdagen på vederbörande utskotts förslag för sin del må antaga en särskild lag i ämnet eller, därest så ej kan ske, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, om möjligt, redan till nästa riksdag framlägga förslag till lag angående vård och tillsyn av ännu kvarvarande milstolpar.»

Frågans föregående behandling.
1915 års riksdag.

Såsom motionären anført, har han vid såväl 1915 som 1916 års riksdagar väckt motioner med ovan angivna innebörd.

1915 års motion hänvisades till andra kammarens tredje tillfälliga utskott. Sedan riksantikvarien och svenska naturskyddsföreningen avgivit yttranden över motionen, anförde utskottet i sitt utlåtande:

»Utskottet beklagar i likhet med motionären den vanvård och den vandalism, för vilken mången gammal milstolpe, som varit värd ett bättre öde, varit utsatt i vårt land.

Staten kan dock icke enligt utskottets mening ingripa för tillvaratagandet och bevarandet av samtliga milstolpar, under vilken benämning utskottet innesluter samtliga vägmärken, utmärkande såväl hel mil som halv- eller kvartmil inom landets olika delar. Ett så vittomfattande ingripande kan icke motiveras därav att en del milstolpar måste anses hava ett verkligt kulturhistoriskt värde. Ett metodiskt sakkunnigt uppsökande genom statens försorg av samtliga milstolpar, önskvärda att bevaras, skulle enligt utskottets förmenande förutsätta en så stor apparat, att densammas åvägbringande ej heller bör sättas ifråga.

Av ortliga myndigheter torde, såsom även av motionären framhålles, vägstyrelserna vara de som i första hand kunna tänkas lämpade att vårda sig om milstolparna. Men ett generellt åläggande för vägdistrikten att vidmakthålla samtliga milstolpar torde med kändedom om dessa vägmärkens skiftande värde vara att driva pietetshänsynen väl långt, något som särskilt skulle framträda vid en jämförelse med det förhållandet, att vägdistrikten enligt gällande väglag icke äro ålagda att uppsätta avståndsmärken enligt nuvarande mätsystem.

Det synes däremot utskottet, som om det borde kunna förväntas, att det enskilda intresset i orterna skulle känna sig manat att frivilligt påtaga sig det arbete och de kostnader, milstolparnas vidmakthållande kan kräva. Enligt utskottets mening torde det nämligen närmast vara av pietetshänsyn

eller av estetiska skäl att beklaga, därest milstolparna försvunne ur landskapsbilderna, där man av ålder varit van att se dem och åt vilka de skänkt en viss prägel.

Utskottet hyser därför den enligt utskottets förmenande välgrundade tillförsikten, att de inom olika landsdelar bildade fornminnesföreningarna, hembygdsföreningarna och andra sammanslutningar skola taga initiativ och ledning vid företagande av de åtgärder för milstolparnas vårdande, vilka i förevarande motion åsyftas. Med hänsyn till svenska naturskyddsföreningens bifogade uttalande förväntar utskottet även, att denna förening eller den för hembygdsvård under bildning varande sammanslutningen skall ägna den omhandlade frågan sin uppmärksamhet och sitt intresse.

Det torde även vara att hoppas, att vägstyrelsernas och de väghållningskyldigas intresse för saken bör kunna väckas, något som redan skett på sina håll, och att väghållningsdistrikten således mera allmänt skola frivilligt åtaga sig att vidmakthålla milstolparna, en angelägenhet, vartill de, såsom förut påpekats, torde vara särskilt skickade.

Förutom den av utskottet ovan behandlade frågan om positiv verksamhet för milstolparnas vidmakthållande har av motionären jämväl berörts spørsmålet om rättsskydd för desamma. Med anledning av vad motionären därutinnan yttrat anser sig utskottet böra anmärka, att det, oavsett upphävandet av 25 kapitlet byggningsbalken beträffande de allmänna vägarna på landet, icke därmed torde vara uteslutet, att 19 kapitlet 20 § strafflagen skulle fortfarande vara tillämpligt på skadegörelse å såväl å landet befintliga milstolpar som inom städernas områden befintliga. Däremot torde, då, såsom av riksantikvariens framhållits, icke ens de äldsta milstolparna kunna räknas till de verkliga fornminnena, kungl. förordningen angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande med desto mindre fog kunna göras tillämplig på milstolparna i gemen.

Emellertid finnes det, förutom det icke obetydliga antal för de olika landsdelarna karaktäristiska eller mera konstnärligt utförda milstolpar, vilka införlivats med Nordiska museets samlingar eller liknande anläggningar inom landets olika delar, fortfarande åtskilliga milstolpar kvarstående ute å landsbygden, vilka äro av den ålder eller äga ett så konstnärligt utförande, att de jämväl kunna betraktas såsom verkliga kulturminnesmärken. På sätt riksantikvariens omnämnt, har allt mera uppmärksamheten inriktats på vikten att tillvarataga och bevara icke blott verkliga fornminnen utan även föremål, vilka, ehuru av yngre datum, också äga ett högt kulturhistoriskt värde. Detta nya skyddsområde är för närva-

varande föremål för behandling av den av Kungl. Maj:t på riksdagens initiativ år 1913 tillsatta fornminnesvårdskommittén. Enligt vad utskottet inhämtat lär kommittén komma att föreslå, att staten för bevarandet av typiska exemplar av hithörande föremål med högt kulturhistoriskt värde bereder sådana exemplar ett rättsskydd, liknande det, som om fornminnena gäller uti förutberörda kungl. förordning om dessas fredande och bevarande. Då de gamla milstolparna äro att räkna till det angivna skyddsområdet, skulle, därest vissa slags milstolpar ävensom på sina håll förekommande vägvisare finge anses äga ett högt kulturhistoriskt värde, således i varje fall typiska exemplar av dessa vägmärken genom statens ingripande beredas ett särskilt rättsskydd och sålunda ökad säkerhet vinnas för deras räddande undan förstörelse samt bevarande för eftervärlden.

Till sist anser sig utskottet böra fästa uppmärksamheten därå, att därest 19 kapitlet 20 § strafflagen icke finge anses tillämpligt på skadegörelse å milstolpar, Konungens befallningshavande torde äga att efter därom gjord framställning genom fridlysning bereda rättsskydd jämväl för andra milstolpar än de nyss berörda.»

På grund härav hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Denna utskottets hemställan blev bifallen.

1916 års
riksdag.

Den av motionären år 1916 väckta motionen hänvisades till andra kammarens första tillfälliga utskott, som över densamma avgav följande utlåtande:

»I likhet med motionären finner utskottet det beklagligt, att våra gamla milstolpar ägnas en så bristfällig tillsyn och omvårdnad, att de ofta bliva förstörda. Visserligen är deras kulturhistoriska och konstnärliga värde mycket växlande, men det finnes åtskilliga gamla, synnerligen vackra milstolpar, som giva en karaktäristisk prägel åt landskapsbilden och som för den ort, varest de äro resta, ofta äga ett rätt högt affektionsvärde. Å andra sidan finnas mer eller mindre förstörda milstolpar, som mera bidraga att förfula än att pryda den plats, där de finnas.

De äldsta kända milstolpar härleda sig från 1600-talet och de yngsta från mitten av 1800-talet. Genom väglängdernas bestämmande enligt metersystemet ha dessa stolpar väsentligen förlorat sin egentliga uppgift och från att ha varit vägmärken övergått att bliva ett slag av minnesmärken. Emellertid äro de icke tillräckligt ålderdomliga för att räknas till fornminnen i egentlig bemärkelse, och det skydd, som förordningen

angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande avser att bereda de verkliga fornminnena, torde sålunda icke utan vidare kunna göras tilllämpligt på våra gamla milstolpar.

Ehuru utskottet alltså erkänner det behjärtansvärda i motionens syfte, anser utskottet frågan dock icke vara av den betydelse, att den lämpligen bör göras till föremål för en skrivelse från riksdagens sida till Kungl. Maj:t. Ett allmänt stadgande om en planmässig vård av milstolparne kunde nämligen lätt leda till avsevärda kostnader. Flera av de värdefullare och märkligare milstenarne torde för övrigt redan nu vara tillförsäkrade en fullt tillfredsställande omvårdnad från enskildes och ortsmyndigheters sida. Det i våra dagar starkt framträdande intresset för hembygdsvård har här ett synnerligen lämpligt och tacksamt verksamhetsfält, och även den svenska naturskyddsföreningen har uttalat sin varma sympati för motionens syfte. Då härtill kommer, att, efter vad utskottet tror sig veta, den nu sittande kommittén för omorganisation av fornminnesvården har — sannolikt icke minst på grund av motionärens framställning i ämnet till förra riksdagen — sin uppmärksamhet riktad på frågan, finner utskottet häri ytterligare ett motiv att icke nu tillstyrka särskilda åtgärder i ämnet.»

Utskottets utlåtande utmynnade i en hemställan, att motionen icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda, vilken hemställan av kammaren bifölls.

Lagutskottet finner i likhet med förenämnda tillfälliga utskott vid 1915 och 1916 årens riksdagar det synnerligen önskvärt, att föremål av kulturhistoriskt värde lika väl som fornminnen och naturminnesmärken skyddas mot förstörelse och vandalism. Då emellertid betydelsen av dessa kulturhistoriska minnesmärken allt mera ingår i det allmänna medvetandet, varom det stigande intresset för dylika minnesmärkens tillvaratagande och bevarande i orterna bär tydligt vittnesbörd, samt i allt fall särskilda lagstiftningsåtgärder ej gärna kunna ifrågasättas allenast för den mycket begränsade del därav, som utgöres av kvarvarande milstolpar, finner utskottet sig icke kunna tillstyrka bifall till motionärens framställning.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 februari 1917.

På lagutskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.

*Utskottets
yttrande.*